

УДК 338.431.6

М. В. Калінчик,
 д. е. н., професор кафедри економіки і підприємництва,
 Відкритий міжнародний університет розвитку людини "Україна" (Дніпропетровська філія)
 І. М. Алексєєнко,
 к. е. н., менеджер, НВП ТОВ "ВінМікс Софт" (м. Київ)

СТРУКТУРНА ПЕРЕБУДОВА АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ — ВЕЛІННЯ ЧАСУ

M. Kalinchyk,
 Doctor of Economic Sciences, Professor, Chair of Economics and Enterprise
 of International University of Human Development "Ukraine" (Dnipropetrovsk branch)
 I. Alekseenko,
 Ph.D. in Economics, project manager "WinMix Soft" Ltd (Kyiv)

RESTRUCTURING OF THE AGRICULTURAL SECTOR — IMPERATIVE OF THE TIME

У статті розглянуто методичні підходи до планування розвитку аграрного сектору економіки за різними критеріями — максимум прибутку та зайнятості сільського населення. Показано, що з рівномірним зростанням цін реалізації сільськогосподарської продукції з точки зору прибутковості та зайнятості населення ефективнішим напрямом стає стратегія розвитку тваринництва й інтенсивних культур на противагу експорту зернових і олійних культур.

The article examined the methodological approaches to the planning of development of agricultural sector of the economy by different criteria — the maximum profit and employment of the rural population. It is shown that in conditions of uniform increase of agricultural products prices in terms of profitability and employment the most effective direction becomes the strategy of development of animal husbandry and intensive crops instead of exports of grains and oilseeds.

Ключові слова: планування, структурний аналіз, зайнятість населення, оптимізація, стратегія розвитку, структура економіки.

Key words: planning, structural analysis, employment, optimization, strategy of development, structure of economy.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

У той час як Україна зі зміною вектора розвитку відмовилася від комплексного планування своєї економіки, країни світу продовжили його впроваджувати та удосконалювати, виходячи з національних умов та посталих проблем. Надто ускладнилася економічна ситуація після реформування сільського господарства, паювання земель і з появою майже 7 млн власників із розміром приватних ділянок 0,5—10 га ріллі. Максимально, на що українська економічна наука спромоглася — це аргументувати подальший розвиток на кшталт "взяв землю — господарюй". Тоді як розвинені країни з початку 50-х років минулого

століття створювали разом з фермерами кооперативні обчислювальні центри, які накопичували всю інформацію про господарські параметри кожної ферми, провадили оптимізаційні розрахунки щодо найкращого використання обмежених ресурсів (кормів, мінеральних добрив тощо), реальних шляхів досягнення конкурентних показників виробництва і т.д. У загальному підсумку фермерські господарства за перше десятиліття інформаційно-аналітичної підтримки подвоювали продуктивність тварин та урожайність сільськогосподарських культур, знижували собівартість продукції, нарощували масштаби ферм як шляхом купівлі земель, так і її оренди. Відпо-

відно на макрорівні країни розробляли на великих ЕОМ стратегії свого розвитку з критерієм — досягнення максимальної продуктивної зайнятості населення у сфері національної економіки. І на другому або навіть третьому плані були проблеми прибутковості економічної діяльності суб'єктів господарювання.

В Україні за всі роки реформування основною метою стратегії розвитку оголошували проблему пошуку ефективного власника. Хоча не пояснювали, що криється за оболонкою "ефективний власник". Але в мішурі всього науково "напрацьованого" щодо реформування аграрного сектору економіки ефективним власником проглядається господар великих наділів землі. За такого обмеженого ресурсу, як земля "ефективними власниками" можуть стати одиниці українців, а всі інші залишаються лише власниками паперів на право власності на землю. Така множина соціально-економічної невпорядкованості є тим середовищем, яке й надалі породжує різні "удосконалення" мети аграрної реформи або ж стратегії розвитку, наприклад, досягти 80—100 млн т виробництва зерна, з яких 30—60 млн т — експорту. На жаль, така проблема, як взаємозв'язок структури виробництва сільськогосподарської продукції, внутрішньосистемного (технологічного) її використання й обсягів експорту та зайнятості власного сільського населення, його доходність і перспектив не тільки життя, а й навіть виживання в нескінченних стратегіях не розглядається. Саме структурний аналіз економіки є тим базовим елементом управління реформою, після якого чітко визначають як об'єктивні проблеми, так і першочергові шляхи їх вирішення й подолання розбалансованості економічної, соціальної та екологічної системи.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Міжгалузеві зв'язки у сфері виробничої діяльності, ефективність використання при цьому технологічних ресурсів і одержана кінцева продукція залежно від прийнятої оцінки їх і продуктів (в грошовому виразі, затрат робочої сили, енергії тощо) характеризують відповідно економічний, трудовий та енергетичний зріз господарської системи. За результатами такого аналізу уряд країни може конкретизувати проблеми і прийняти важливі рішення щодо структурної перебудови економіки. Проте за останні 50 років тільки Всесоюзний НДІ планування і нормативів (Український філіал) розробляв економетричні моделі (УКР-1, УКР-2), на основі яких провадили планові розрахунки по галузях і в цілому по народному господарству, але без можливостей аналізу структури економіки [1]. У Латвії показники динамічних моделей (ЛАТ) знаходили своє відображення в моделях міжгалузевого балансу (МОБ) і в кінцевому підсумку одержували галузеву струк-

туру кінцевого продукту [2]. В останні роки в Росії розроблені економетричні моделі, пов'язані з міжнародною системою моделей Aglink-Cosimo, для довгострокового прогнозування агропродовольчих ринків і формування аграрної політики [3].

В Україні моделі міжгалузевого балансу з метою проведення структурного аналізу розроблялися нами на рівні окремих продуктових підкомплексів [4], аграрного сектору економіки [5] та професором

А.С. Лисецьким [6]. Проте цей процес потребує багато часу і зусиль великих наукових колективів. Проблеми, що виникають на теренах України, особливо в східних регіонах, потребують аналізу вимушених структурних змін і необхідності вирішення проблем працевлаштування, особливо мігрантів.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є проведення за спрощеною методикою варіантних розрахунків щодо змін зайнятості населення в аграрній сфері, його доходності та прибутковості сільськогосподарських підприємств за різних структур виробництва по областях і в цілому по Україні.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ТА ОБГРУНТУВАННЯ ОТРИМАНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Всі 23 роки існування незалежної України владні структури приймали програми розвитку і закони про сприяння максимально повній зайнятості населення, а в реальному житті все було навпаки — обмежене його коло "прихватизовувало" національні багатства, підтримувало галузі, які для них у даний час приносили найвищі прибутки тощо. Як наслідок, в Україні на великих територіях вже практично відсутнє будь-яке виробництво, де б його населення могло продуктивно працювати й одержувати доходи, які б забезпечували пристойне життя сімей. Згідно з моделлю лауреата Нобелівської премії з економіки Р. Солоу збільшення обсягу виробництва в часі залежить від обсягу капіталу, чисельності зайнятого населення і технологічного прогресу. Тобто основним принципом економічного розвитку є уникнення технологічного безробіття. Різке скорочення зайнятості населення забезпечувало незначні обсяги виробництва валового національного продукту, які йшли на безмежні потреби "сім'ї" попереднього Президента України та її найближчого оточення. У такій ситуації за умови безробіття обсяги валового продукту, що залишалися для простого народу, тяжіли до нуля. Загострення соціально-політичної ситуації в південно-східному регіоні країни є віддзеркаленням "професійного" управління нею "попередниками", яке мало спрямованість до вирішення власних проблем швидкого накопичення ба-

гатства та його захист від збіднілого й задурманеного ними народу.

Основна причина безробіття в аграрному секторі економіки — різка зміна його структури, внаслідок чого скоротилося виробництво капітало- й трудомісткої сільськогосподарської продукції. Аграрні підприємства всіх регіонів почали спеціалізуватися на виробництві високоліквідної продукції — зернових і олійних культур практично без затрат праці. Внаслідок цього чисельність працівників сільського господарства скоротилася майже з 5 млн осіб (1990 р.) до 0,6 млн осіб (2012 р.), або більше як у 8 разів. Постає питання: для кого готували Закон України "Про зайнятість населення" з безмежною кількістю щорічних доповнень, де вказано (ст. 15), що державна політика зайнятості населення ґрунтується на принципах пріоритетності забезпечення повної, продуктивної та вільно обраної сфери зайнятості тощо, а Кабінет Міністрів України розробляє і затверджує основні напрями реалізації державної політики у сфері зайнятості населення [7]. Повної зайнятості! А що ж бачимо в західній і східній Україні?

Указом Президента України В. Ющенка "Про вдосконалення державного регулювання у сфері зайнятості населення та ринку праці в Україні" давалось доручення Кабінету Міністрів України, Раді міністрів Автономної Республіки Крим, обласним, Київській та Севастопольській міським державним адміністраціям вживати протягом 2006—2009 рр. заходів щодо створення щороку не менше ніж 1 млн робочих місць, насамперед у сфері інноваційного та високотехнологічного виробництва, у сільському господарстві, соціальній сфері у сільській місцевості тощо. Крім того, Кабінету Міністрів України разом із Національною академією наук України було доручено за участю організацій роботодавців, профспілок та їхніх об'єднань до 31 грудня 2005 року розробити прогностичні показники потреби економіки держави у кваліфікованих робітниках і фахівцях на період до 2010 року [8]. І тут знову постає запитання: як можна вжити заходів щодо такого глобального нарощування зайнятості, якщо жодного слова немає щодо структурних змін в економіці? Тому не менше 7 млн наших співвітчизників працюють за кордоном і збагачують чужі країни, а ми вживаємо заходи та сприяємо зайнятості, невідомо під яку стратегію країни та структуру економіки, внаслідок чого майже всі випускники вищих навчальних закладів не можуть влаштуватися на роботу за спеціальністю і мріють знайти кращу долю за кордоном.

Що підказує нам з цього приводу головний архітектор економічних реформ у Польщі — директор Центру трансформації, інтеграції та глобалізації економічних студій в Університеті ім. Леона Козьмінського у Варшаві Гжегош Колодко? Він чітко акцентує увагу на тому, що резуль-

татом серйозних структурних інституційних реформ в його країні стало зниження рівня безробіття, інфляції та зростання конкурентоспроможності національної економіки [9]. Тобто структурна перебудова економіки покладається в основу подальших заходів щодо удосконалення управління державою, в тому числі й у вирішенні проблем зайнятості населення.

Відсутність чіткої стратегії розвитку економіки України призвела до реалізації його сценарію, за якого змінюється структура виробництва з негативними наслідками: зростанням безробіття і нарощування імпорту товарів трудомістких галузей. На противагу Україні у світі активно захищають внутрішній ринок і забезпечують населенню реалізацію права на продуктивну працю. У цьому їм допомогли розрахунки на моделях міжгалузевого балансу В. Леонт'єва зі структурної перебудови економік, які він запропонував ще на початку 50-х років минулого століття. Так, у США моделювали різні варіанти зайнятості населення залежно від прогностичних показників кінцевого попиту на продукцію, у Норвегії — визначали вплив галузей експортного спрямування та розвитку вітчизняної будівельної індустрії на підтримку високого рівня зайнятості, в Італії — досліджували вплив перспектив розвитку окремих галузей (із вирішенням задачі розподілу інвестицій) на зайнятість населення тощо [10, с. 286].

Як відомо, 80—90 % сільськогосподарських підприємств реалізують свою продукцію за ціною, що у 1,2—10 разів нижча, ніж 10 % великих підприємств. З усуненням посередників реалізаційні ціни зростатимуть рівномірно на всю сільськогосподарську продукцію, а не тільки на найбільш ліквідну. Можливість підвищення реалізаційних цін для первинних виробників, наприклад, на яловичину, свинину і м'ясо птиці, підтверджує велика розбіжність між ними і цінами кінцевого споживання в супермаркетах, на ринках тощо. Так, у 2013 р. ціна реалізації 1 т забійної маси великої рогатої худоби становила 18,2 тис. грн. (живої маси — 10,7 тис. грн.), свиней — 21,8 тис. грн. (живої маси — 15,8 тис. грн.), птиці — 16,1 тис. грн. (живої маси — 12,2 тис. грн.), тоді як на ринках, супермаркетах роздрібна ціна 1 т яловичини, свинини і м'яса птиці (або забійної маси) у 2—4 рази вища. Якщо впорядкувати цінове ринкове середовище, то реалізаційні ціни для первинних виробників можуть зрости як мінімум у 1,25—1,5 рази, і посередники та торгівля (забій тварин, обробка туші, фасування, зберігання у холодильнику, транспортування і роздрібний продаж) матимуть такий же або й вищий рівень рентабельності, ніж сільськогосподарські товаровиробники. Тобто варіантні розрахунки, в яких передбачено рівномірне зростання цін на всі сільськогосподарські продукти, мають всі підстави.

Рис. 1. Схема моделі оптимізації структури сільськогосподарських підприємств у розрізі областей з критеріями — максимум прибутку або зайнятості сільського населення

Що ж показують нам оптимізаційні розрахунки за трьома критеріями:

1) одержання максимуму прибутку сільськогосподарськими підприємствами по областях України на 32,5 млн га ріллі; 2) забезпечення максимальної зайнятості сільського населення (додаткове обмеження — одержання 75 % від максимуму прибутку); 3) одержання максимуму суми прибутку і заробітної плати? У цій моделі показники урожайності сільськогосподарських культур, продуктивності тварин, собівартості продукції, цін її реалізації взяті на рівні 2012 р., які досягнуті сільськогосподарськими підприємствами, а затрати праці у розрахунку на 1 га (1 гол. тварин) — на рівні 2005—2006 рр. Програма працює таким чином, що в середовищі обмежень на площі посіву по кожній області і в цілому по Україні, з одного боку, та застосування варіантів із рівномірним підвищенням цін реалізації на всю сільськогосподарську продукцію — з іншого боку, по чергово застосовані критерії оптимізації, які призводять до різних зрушень у структурі виробництва (рис. 1).

Застосування різних рівнів реалізаційних цін на сільськогосподарську продукцію і різних критеріїв дало можливість нам одержати варіанти результатів оптимізації, де основним був вплив зростання цін із відповідною зміною і перерозподілом соціально-економічної важливості конкретних сільськогосподарських культур і груп тварин (табл. 1).

За умови усунення лише незначної частки посередників і відповідно зростання реалізаційних цін на всі без винятку продукти ефективнішим напрямом у господарській стратегії стає нарощування виробництва продукції інтенсивних культур і галузі тваринництва. Так, за критерію одержання максимуму прибутку зростання реалізаційних цін лише на 15 %, за якими первинні товаровиробники здаватимуть свою продукцію, практично продублювалася структура виробництва, яка існувала до цього (зростає лише виробництво овочів відкритого ґрунту до 5,6 млн т, або порівняно із 2013 р. — у 11,5 раза). Зайнятість ж сільського населення зросла б до 1,3 млн осіб. Із збільшенням реалізаційних цін у 1,5—2 рази ефек-

тивнішим стає виробництво продукції тваринництва, інтенсивних культур (овочі, картопля, плоди тощо). Витрати зернових на корм зростають до 40—45 % і зменшуються обсяги їх експорту з одночасним розширенням площ кукурудзи на силос, однорічних і багаторічних трав (до 6,6 млн га).

Зовсім інша структура виробництва складалася б за критерію — максимум зайнятості населення (додаткове обмеження — одержання 75 % прибутку від його максимуму). Різко зростає зайнятість населення (до 4—4,5 млн осіб) за рахунок збільшення виробництва продукції тваринництва, овочівництва тощо. Так, поголів'я корів зростає до 6,5—8 млн гол (25—35 млн т молока), молодняку великої рогатої худоби — 13—16 (2,2—2,7 млн т), свиней — 12 (1,7 млн т) і птиці — 132 млн гол. При цьому скоротиться виробництво ріпаку, соняшнику, кукурудзи на зерно як менш трудомісткі й екстенсивні (відносно менш ефективні) культури. Але при цьому прибутковість аграрного сектору буде на 75 % нижчою, ніж за критерію — максимуму прибутку.

Найбільш ефективний критерій — одержання максимуму прибутку+фонду оплати праці. За нього (із рівномірним зростанням реалізаційних цін) найбільш оптимальною є зайнятість сільського населення, яка досягне 3,2—3,7 млн осіб, виробництво пшениці — 14—16 млн т, ячменю — 9—10, кукурудзи на зерно — 25—30 (всього зерна — 55 млн т), молока — 18—23, приросту живої маси великої рогатої худоби — 1,5—1,9, свиней — 1,8—2,3 млн т, питома вага витрат зерна на корм худобі — 50—66 % і відповідно різке скорочення його експорту тощо. Тільки нарахування від оплати праці на соціальні заходи досягнуть 28—32 млрд грн. за фактичного рівня у 2012—2013 рр. — 3,6—4,2 млрд грн, або у 7—9 разів. Із кожним збільшенням реалізаційних цін ефективність олійних культур знижуватиметься і виробництво становитиме не більше 15—17 млн т. При цьому площі під кормовими культурами (зернові, кукурудза на силос, однорічні і багаторічні трави) зростатимуть і досягнуть 35—47 % посівних площ (фактично у 2012—2014 рр. — не більше 10 %). Тобто йтимемо по шляху досягнення структури виробництва

Таблиця 1. Результати оптимізації структури виробництва сільськогосподарськими підприємствами за різних критеріїв

Показники	Критерій – максимум	Зростання рівня цін на продукцію (порівняно з 2012 р.), разів					
		1	1,125	1,25	1,5	1,75	2
Кількість працівників, тис. осіб	Прибутку	1201	1328	1646	2187	2657	2494
	Рівня зайнятості	3206	3890	4425	4459	4459	4447
	Прибутку+оплати праці	2652	3024	3214	3270	3466	3697
Прибуток, млрд грн.	Прибутку	57	85	115	177	241	308
	Рівня зайнятості	43	64	86	145	207	272
	Прибутку+оплати праці	48	77	107	172	236	296
Валове виробництво, тис. т							
Пшениця	Прибутку	14891	14069	13653	13963	14160	13401
	Рівня зайнятості	14281	16367	18094	22066	22057	21075
	Прибутку+оплати праці	14337	14177	14410	14020	14068	16575
Кукурудза	Прибутку	37238	39900	42867	41327	36368	38182
	Рівня зайнятості	29069	29544	29708	19434	19199	22307
	Прибутку+оплати праці	27178	29947	30500	32237	31048	24861
Всього зернових	Прибутку	63520	64353	67355	64625	60167	60999
	Рівня зайнятості	55135	57678	60383	55343	55144	56347
	Прибутку+оплати праці	52929	54348	55474	56872	55915	53124
Всього зернових на корм, %	Прибутку	17	19	24	35	44	39
	Рівня зайнятості	49	59	64	70	70	69
	Прибутку+оплати праці	43	50	53	54	57	66
Всього олійних культур	Прибутку	23433	23433	21448	21286	20405	19587
	Рівня зайнятості	19587	13686	8898	8898	8898	8898
	Прибутку+оплати праці	22861	21286	20028	19592	17243	14933
Овочі відкритого ґрунту	Прибутку	579	5645	16787	16787	16787	16787
	Рівня зайнятості	16787	16787	16787	16787	16787	16787
	Прибутку+оплати праці	7947	16787	16787	16787	16787	16787
Молоко	Прибутку	3696	3696	3977	8534	12920	11012
	Рівня зайнятості	18602	27561	33855	33934	33926	33926
	Прибутку+оплати праці	14445	17132	18603	18868	20094	22768
Приріст живої маси великої рогатої худоби	Прибутку	284	284	339	741	1111	956
	Рівня зайнятості	1550	2209	2698	2705	2705	2705
	Прибутку+оплати праці	1224	1421	1572	1595	1690	1883
Приріст живої маси свиней	Прибутку	505	874	1473	2043	2050	1911
	Рівня зайнятості	1528	1782	1732	1708	1708	1708
	Прибутку+оплати праці	1193	1829	2062	2299	2330	1941
Площа посіву (поголов'я тварин, тис. гол), тис. га							
Пшениця	Прибутку	5383	4942	4803	5035	5128	4855
	Рівня зайнятості	5011	5818	6493	7827	7827	7619
	Прибутку+оплати праці	5160	5023	5070	4920	4996	5984
Кукурудза	Прибутку	6636	7100	7602	7440	6589	6861
	Рівня зайнятості	5378	5829	5948	4146	4103	4598
	Прибутку+оплати праці	5161	5665	5703	5956	5923	4954
Всього олійних	Прибутку	12295	12295	11451	11383	11008	10661
	Рівня зайнятості	10661	7430	4809	4809	4809	4809
	Прибутку+оплати праці	12052	11383	10848	10663	9377	8113
Поголів'я корів, тис. гол.	Прибутку	837	837	906	1892	2883	2444
	Рівня зайнятості	4478	6452	7840	7858	7857	7857
	Прибутку+оплати праці	3557	4046	4405	4482	4759	5390
Поголів'я молодняка великої рогатої худоби	Прибутку	1675	1675	1883	4030	6300	5220
	Рівня зайнятості	9393	13110	15886	15929	15926	15926
	Прибутку+оплати праці	7524	8546	9344	9426	9983	11227
Поголів'я свиней	Прибутку	3177	5685	9429	14029	14189	13388
	Рівня зайнятості	10409	12290	12377	12254	12256	12256
	Прибутку+оплати праці	7930	12356	13991	15722	16044	13381

сільськогосподарської продукції розвинених країн світу, де кормові культури та виручка від реалізації тваринницької продукції досягає 60—80 %.

Таким чином, зайнятість сільського населення на рівні 3,3—3,5 млн осіб є найбільш раціональною за всіма економічними і соціальними

показниками. При цьому в Донецькій області потреба сільського господарства в постійних працівниках становитиме 106 тис. осіб (50 % активного населення на селі), Луганській — 87 тис. (53 %), а в Сумській і Хмельницькій областях — відповідно на 5 і 15,5 % більше від кількості активного населення на селі. Якщо ж врахувати лише

кількість зайнятих (а не активних) у сільському господарстві, то дефіцит працівників буде у Вінницькій, Житомирській, Київській, Кіровоградській, Одеській, Полтавській і Хмельницькій областях. Це свідчить про те, що можливі варіанти міжрегіонального переміщення населення України. Якщо враховувати, що багато галузей і підприємств промисловості з об'єктивних причин є збитковими, а території мають обмежені природні ресурси, то структурні зміни економіки з відповідними переміщеннями ресурсів, особливо трудових є викликом часу і потребують свого досконалого обгрунтування.

ВИСНОВКИ

1. Україна підтримує таку структуру посівних площ, яка продукує лише експорт зернових і олійних культур в інтересах обмеженої кількості бізнес-структур без урахування життєвих потреб сільського населення. Прикро, але країни-імпортери на нашому зерні вирощують свиней і птицю, промислово переробляють і експортують нам м'ясні консерви, балики тощо. Для них — це зростання зайнятості населення і приріст доданої вартості, а для нас — збагачення купки багатіїв і закріплення ситуації безвихідності.

2. За допомогою міжгалузевого балансу аграрного сектору економіки можна проводити його оптимізацію не тільки за критеріями повної зайнятості населення, одержання максимуму прибутку, але й визначення потреби в інвестиціях як за кожною галуззю, так і в цілому по сільському господарству. В оптимізаційній моделі можна знайти такий мінімальний обсяг інвестицій на покращення якогось коефіцієнта питомих витрат ресурсів на одиницю кінцевої продукції, який через систему міжгалузевих зв'язків забезпечить найвищий ефект для аграрного сектору економіки. Тобто розвинені країни після структуризації економіки згідно з внутрішніми потребами та особливостями міждержавного поділу праці дають поштовх тій галузі, яка максимально технологічно пов'язана з іншими галузями регіонального рівня. І при цьому реалізується реальний економічний інтерес кожного виробника із спонукальним мотивом до інвестування фізичного капіталу та змагання за право залишатися в рядах виробників. Законодавчі й організаційні умови стабільного сільськогосподарського виробництва створюють привабливість цієї сфери для інвесторів. Уряд повинен виявляти ті галузі промисловості, що дадуть максимальний поштовх для багатьох інших галузей національної економіки і передусім тих, які використовують місцеву сировину, трудові й технологічні ресурси тощо, що в загальному підсумку сприятиме всебічному розвитку країни.

3. Від того, який шлях виберуть Україна та її новий Президент, залежатиме реалізація

майбутньої оптимістичної або песимістичної (трагічної) її історії. Перший шлях: спробуємо спочатку розібратися із структурою економіки, яка задовольнятиме все населення України, і після цього вона буде інституціонально підтримана з найбільш ефективним залученням інвестицій у розвиток тієї галузі або визначеного ресурсу. Або ж підємо попередній шлях: ті самі реформатори, які 23 роки були консультантами наших попередніх президентів і прем'єр-міністрів, запропонують найбільш "ефективний" і простий захід для вирішення проблем зайнятості і наповнення державного бюджету. Наприклад, академік НААН П.Т. Саблук пропонує включити вартість землі до виробничого активу (записати до основного капіталу), і цей бухгалтерський захід, на його думку, забезпечить щорічне додаткове одержання 120 млрд грн. прибутку [11]. Інший академік В.Я. Месель-Веселяк впевнений, що наявність у кожному селі (29 тис.) установок з виробництва біодизеля продуктивністю 0,3—1 тис. т за рік "принесе" дещо нижчу ефективність — 40 млрд грн прибутку за рік. Якщо першу пропозицію можна використати (дати команду головним бухгалтерам записати у річному звіті інформацію про вартість землі, до того ж для більшої впевненості — на кожній його сторінці), яка може принести незначні витрати (на будівництво центральної контори або палацу, де будуть обліковувати й ділити 120 млрд грн., поповнити штат бухгалтерів тощо), то впровадження другого заходу непомірного збагачення України обернеться катастрофою. Академік В.Я. Месель-Веселяк не врахував, що на примітивних установках низької продуктивності в макусі залишається половина олії (до 17—20 %), яка міститься в насінні ріпаку. Він же "вичавлює" з насіння 40—45 % ріпакової олії [12, 13], або у 2—2,25 рази більше, ніж дозволяють технічні характеристики установок.

4. Дуже тішить, що новий Президент Петро Порошенко в перший же день на цій посаді сказав, що для переозброєння армії будуть задіяні виключно вітчизняні підприємства, що, безперечно, через ланцюг технологічних зв'язків забезпечить не тільки переозброєння армії, а й різко збільшить зайнятість населення, надходження фінансів до державного бюджету тощо. Терміново необхідно, на мою думку, всі ці взаємозв'язки між різними промисловими підприємствами формалізувати у вигляді моделі міжгалузевого балансу військово-промислового комплексу, що дозволить чітко визначити потребу в технологічних ресурсах і контролювати розподіл прибутків між усіма учасниками інтегрованого виробництва військової техніки. У сільському господарстві такі моделі "витрати-випуск" необхідно розробити по кожному продуктовому підкомплексу, що буде стартом для

вирішення багатьох проблем, у т. ч. прийняття дієвих законів. Після чого можна сформулювати загальну модель аграрного сектору економіки (включаючи переробну промисловість, зберігання, транспортування, торгівлю тощо), за допомогою якої можливо вирішувати будь-яку складну проблему й особливо зайнятості, справедливого ціноутворення, державного інвестування тощо.

Література:

1. Емельянов А.С. Моделирование показателей развития экономики союзной республики / А.С. Емельянов, Ф.И. Кушнирский. — М.: Экономика, 1974. — 306 с.
2. Адирим И.Г. Система моделей прогнозирования роста народного хозяйства республики / И.Г. Адирим, Я.А. Янов, Р.Я. Почс. — Рига: [б.и.], 1975. — 216 с.
3. Долгосрочные прогнозы развития агропродовольственных рынков России // Научные труды ВИАПИ им. А.А. Никонова. — М.: ВИАПИ: ЭРД, 2009. — Вып. 26. — 200 с.
4. Калінчик М.В. Олієжировий підкомплекс України: проблеми, аналіз, оптимізація / М.В. Калінчик, М.М. Ільчук, А. Д. Герасименко. — К.: Нічлава, 2006. — 92 с.
5. Калінчик Н.В. Направления стабильного развития зернового хозяйства / Н.В. Калінчик, И.Н. Алексеенко. — К.: ННЦ ИАЭ, 2014. — 250 с.
6. Сільськогосподарський комплекс України: соціально-економічні пріоритети розвитку / за ред. М.А. Хвесика, А.С. Лисецького. — К.: РВПС України НАН України. — 2009. — 216 с.
7. Закон України "Про зайнятість населення" [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5067-17>
8. Указ Президента України "Про вдосконалення державного регулювання у сфері зайнятості населення та ринку праці в Україні" [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1073/2005>
9. Дубровик А. Я бачу потенціал для довгострокового самодостатнього розвитку України / А. Дубровик // День. — 2014. — № 99. — 3 черв.
10. Ченери Х. Економіка міжотраслевих зв'язей / Х. Ченери, П. Кларк; пер. с англ. А.И. Анчишкина, С.С. Шаталина, В.В. Швыркова. — М.: И-тво иностран. лит. 1962. — 384 с.
11. Саблук П.Т. Аграрна реформа — усвідомлений розвиток / П.Т. Саблук. — Економіка АПК. — 2012. — № 6 — С. 3—5.
12. Месель-Веселяк В.Я. Ефективність енергетичного самозабезпечення сільського господарства [Електронний ресурс] / В.Я. Месель-Веселяк — Режим доступу: <http://info-prensa.com/article-531.html>
13. Месель-Веселяк В.Я. Трансформаційні процеси в сільському господарстві України та Автономної Республіки Крим / [В.Я. Месель-Весе-

ляк, В.С. Паштецький, О.Ю. Грищенко та ін.]. — Сімферополь: ФЛП Лемешко К.О., 2011. — 120 с.

References:

1. Emel'janov, A.S. (1974), Modelirovanie pokazatelej razvitija jekonomiki sojuznoj respubliki [Modelling of indicators economic development of the Union Republic], Jekonomika, Moscow, Russia.
2. Adirim, I.G. (1975), Sistema modelej prognozirovanija rosta narodnogo hozjajstva respubliki [System models to predict the growth of the national economy of republic], Riga, Latvia.
3. VIAPI (2009), Dolgosrochnye prognozy razvitija agroprodovol'stvennyh rynkov Rossii [Long-term forecasts of the development of agricultural markets in Russia], VIAPI: JeRD, Moscow, Russia.
4. Kalinchyk, M.V. (2006), Oliiezhirovyj pidkompleks Ukrainy: problemy, analiz, optymizatsiia [Oils and fats subcomplex Ukraine: problems, analysis, optimization], Nichlava, Kyiv, Ukraine.
5. Kalinchik, N.V. (2014), Napravlenija stabil'nogo razvitija zernovogo hozjajstva [Directions of the stable development of grain farming], NNC IAJe, Kyiv, Ukraine.
6. Khvesyka, M.A. and Lysets'koho, A.S. (2009), Sil'skohospodars'kyj kompleks Ukrainy: sotsial'no-ekonomichni priorytety rozvytku [Agricultural complex of Ukraine: the socio-economic development priorities], RVPS Ukrainy NAN Ukrainy Kyiv, Ukraine.
7. Verkhovna Rada of Ukraine (2012), Law "On Employment of Population" available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5067-17> (Accessed 12 October 2014).
8. President of Ukraine (2005), Decree "On improvement of state regulation in the field of employment and labor market in Ukraine", available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1073/2005> (Accessed 12 October 2014).
9. Dubrovyyk, A. (2014), "I see the potential for long-term sustainable development Ukraine", Den', vol. 99.
10. Cheneri, H. (1962), Jekonomika mezho-traslevykh svjazej [Economics of interbranch relations], I-tvo inostran. lit., Moscow, Russia.
11. Sabluk, P.T. (2012), "Agrarian reform - conscious development", Ekonomika APK, vol. 6, pp. 3—5.
12. Mesel'-Veseliak, V.Ya. (2009), "The effectiveness of energy self-sufficiency agriculture", available at: <http://info-prensa.com/article-531.html> (Accessed 12 October 2014).
13. Mesel'-Veseliak, V.Ya. (2011), Transformatsijni protsesy v sil's'komu hospodarstvi Ukrainy ta Avtonomnoi Respubliky Krym [Transformation processes in agriculture of Ukraine and the Autonomous Republic of Crimea], FLP Lemeshko K.O., Simferopol, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 05.10.2014 р.